

godina prošlog stoljeća (radovi Nikole Dobrovića, Kauzlarića i Gomboša, Drage Galića, Lavoslava Horvata i drugih), koja je itekako vodila računa o kontekstu mjesta.

Oba teksta popraćena su izvornim reprodukcijama, a posebnu vrijednost izdanja predstavlja kazalo osoba, u kojem Viđen daje osnovne biografske podatke o svim osobama koje se spominju u tekstovima. Oživiljen je tako niz zaboravljenih međuratnih dubrovačkih intelektualaca, pripadnika jednoga kulturnog miljea koji je poraće nepovratno izmijenilo i potisnulo u zaborav. Na ovom se mjestu može uputiti i najveća zamjerka izdanju, a to je zapostavljanje udjela Vinka Brajevića (Split, 1888. - Rim, 1967.), koautora *Misli*, urednika splitskog *Novog Doba*,

osobe iznimno zanimljive biografije, čijem novinarskom i publicističkom radu tek predstoji valjana valorizacija. To se moglo izbjeći barem opširnijom bilješkom u kazalu osoba.

Na kraju, još jednom treba istaknuti vrijednost ovog izdanja kojim su na primjeren način dva teksta od iznimne važnosti za povijest hrvatske moderne arhitekture, urbanizma i konzervacije vraćena širem krugu čitatelja. A o neprolaznoj aktualnosti teme odnosa staroga i novoga u urbanom tkivu svjedoče dobro znani nedavni primjeri iz Zagreba i Splita, da o najnovijem nesporazumu - Spomeniku braniteljima u Dubrovniku (udaljenom svega tridesetak metara od lokacije nesuđenoga Dobrovićeva kursalona) i ne govorimo.

Zlatko Karač

SVOME GRADU, NA ODLASKU

IVO MAROEVIĆ, O Zagrebu usput i s razlogom: Izbor tekstova o zagrebačkoj arhitekturi i urbanizmu (1970.-2005.), Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, 2007., 376 str., ISBN 978-953-6106-61-5

Samo nekoliko mjeseci nakon tužnog oporoštaja od Ive Maroevića objavljena je još jedna njegova knjiga, jedanaesta u nizu i posljednja koju je autor, iako shrvan teškom bolešću, još dospio osobno koncipirati i sadržajno uobličiti. Nije to, dakle, prigodno postumno izdanje ili *hommage* Maroeviću, kako bi se zbog nekih vremenskih koincidencija moglo pomisliti, već je pred nama odavno osmišljena, opsežna i višeslojna knjiga što je u Institutu za povijest

umjetnosti, nakladniku monografije, pripremana tijekom posljednjih dviju godina i za koju je autor, bdijući nad fakturom gotovo otisnutog prijeloma, napisao i osobni *Prolog* s navedenim bitnim elementima njezine sadržajne strukture. Dovedi ovo djelo do kraja, prateći preciznu Maroevićevu spisateljsku nit, bio je zadatak urednice Sandre Križić Roban koja je decentno i kultivirano zaokružila cjelinu i izvršila zadnje redaktorske "rezove", uz recen-

zentsko praćenje Katarine Horvat Levaj i Andreja Žmegača. *O Zagrebu usput i s razlogom* knjiga je tematski sabranih Maroevićevih tekstova o arhitekturi i urbanizmu grada u kojem je živio i djelovao. Poput svojevrzne osobne hrestomatije, autor je u ovo djelo uvrstio čak 61 prije objavljeni prilog (ukupnog opsega oko 400 kartica), no iz predgovora i uredničkog pogovora ipak nije jasno je li ovdje objedinjen cjelokupni Maroevićev "zagrebački opus" (čini se da ne) ili tek izbor radova odabranih po nekom prikrivenom obrascu? Autor, doduše, navodi okvirne kriterijske odrednice, primjerice da se riječ usput u naslovu knjige javlja jer se

Ivo Maroević

O ZAGREBU USPUT I S RAZLOGOM

Izbor tekstova o zagrebačkoj arhitekturi i urbanizmu (1970.-2005.)

on Zagrebom, kako sam skromno misli, nika da nije sustavno bavio, a ono s razlogom stoga što su postojali poticaji da se na neke teme ipak reagira. Različiti povodi rezultirali su žanrovski heterogenim i opsegom različitim tekstovima: od crtica o nekom detalju do studija o kompleksnom problemu. Ipak, poveznica svih priloga jest njihovo kronološko određenje s težištem autorova interesa na arhitekturi Zagreba 19. i 20. stoljeća. U tome je urbanom sloju količina aktualnih problema nesumnjivo naj-

veća, pa je i Maroevićev angažirani kritičarski senzibilitet najjasnije mogao doći do izražaja upravo u bavljenju tim novijim razdobljima, podosta udaljenim od skolastičkoga komoditeta tema iz domene klasične povijesti umjetnosti. Kako u *Prologu* knjige Maroević ističe, Zagreb za njega nije bio znanstveni poligon, već životni prostor u kome su se događale stvari o kojima je jednostavno trebalo pisati.

Knjiga je strukturirana u četiri pregledna tematska bloka unutar kojih se, uz manje nedosljednosti, radovi uglavnom nižu slijedom prvotne objave. Odstupanja su evidentna samo ondje gdje je trebalo problemski objediniti slične teme kojima se Maroević tijekom godina opetovano vraćao (npr. Tkalčićeva ulica, Zid boli, zaštita Gornjega grada). Cjeline se knjige od pogleda na ukupni prostor Zagreba sužavaju prema detalju u okviru sljedećih poglavlja: 1) *Urbanističke teme*; 2) *Arhitektura* (s dva odijeljena bloka: *Povijesni prilozi* i *Aktualni kritički napis*); 3) *Odnos prema baštini* te 4) *Pabirci*. Neki su od uvrštenih tekstova u struci gotovo općepoznati, često citirani i po tematski inovativnim ili sinteznim karakteristikama i danas znanstveno nezaobilazni (npr. *O historizmu u Zagrebu, 1977.*, *Zagrebačka arhitektura osamdesetih godina, 1992.*), dok niz sitnih priloga u poglavlju *Pabirci*, pisanih tijekom godina u nekim *ad hoc* situacijama u već zaboravljenim "komornim" rubrikama dnevnoga tiska, čak i dobro upućenom čitatelju otkrivaju jednoga nepoznatog Maroevića (*Pazi, kuća pada, 1996.*, *Što će biti kad nestanu stari drveni električni stupovi?*, 2004.). Svi tekstovi u knjizi nastali su kao članci i prvotno su bili objavljeni u stručnoj i inoj kulturnjačkoj i dnevnoj periodici, u čak trinaest časopisa i novina s kojima je Maroević redovito surađivao.

Ipak, simptomatično je da je polovica svih priloga (ukupno tridesetak) publicirana u časopisima *Arhitektura* i osobito *ČIP* - nasuprot tek po jednom "zagrebačkom" prilogu objavljenom u *Peristilu*, *Radovima IPU* ili *Životu umjetnosti*. To govori o nesumnjivoj autorovoj bliskosti s vodećim hrvatskim arhitektima čiji je rad sustavno pratio i često prvi valorizirao (Odak, Siladin, Kincl, Šošterič, Haberle, Tardozi, Duplančić i dr.), ali i o donedavnoj slaboj recepciji aktualnih i suvremenih tema u ozbiljnim časopisima Maroevićeve matične struke, posebice tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina kada je on kao kritičar i teoretičar suvremenoga već intenzivno pisao. Zahvaljujući kronološkom slijedu prezentiranih tekstova i uzornim bibliografskim referencijama s označenim datacijama izvorne objave svakog priloga, lijepo se može pratiti Maroevićev spisateljski razvoj, težišne teme njegova interesa, učestalost objava i promjenjivost žanrovskih preferencija tijekom 44 godine autorova publicističkog rada koje pokriva ova monografija. Tako prvoj skupini početničkih šarolikih tekstova pripadaju članci nastali do sredine 60-ih godina kada je Maroević radio kao nastavnik u osnovnoj školi; druga se faza protegnula do kraja 60-ih i vezana je uz njegov boravak u Sisku (kao kustosa i konzervatora) kada su ga zagrebačke teme relativno malo zaokupljale; treća, možda najplodnija dionica su sedamdesete godine u doba Maroevićeva angažmana u Restauratorskom zavodu gdje primarno razvija praktične segmente zaštite spomeničke baštine; zaključna, četvrta faza, od 1983. do 2006., poklapa se s njegovim utjecajnim teorij-

skim diskursom profesora na Filozofskom fakultetu, u kojem se razdoblju osobito intenziviraju zagrebački interesi, što u korpusu objavljenih radova čine dominantni dio ove knjige. Vezano uz vremenski raspon koji knjiga izborom autorovih tekstova pokriva, posve je nejasna datacijska odrednica u podnaslovu djela *Izbor tekstova o zagrebačkoj arhitekturi i urbanizmu (1970.-2005.)*, budući da je najraniji ovdje uvršteni tekst iz 1962. (i još ih je nekoliko iz 60-ih: 1963., 1965., 1969. ...), a i posljednji je napis iz 2006., ne iz 2005. kako naslov sugerira(!?). Nije ta nepreciznost osobito bitna (iako se nezgodno našla baš u naslovu), no pažljivom oku može smetati nepotrebno "zaokruživanje" godišta koje ne odgovara stvarnom sadržaju djela, osobito kada to za određeni broj plodnih godina skraćuje stvaralački *curriculum* samog autora.

Na koncu, vrijedno je spomenuti odmjereni grafički *layout* i prijelom knjige koji potpisuju Bachrach&Krištofić, uz autorske fotografije Jovana Kliske, dok je razina tiska (Kerschofset), prije svega zbog uvrštenoga ilustracijskog materijala, ipak morala biti znatno bolja. Za povjesničare umjetnosti i arhitekta, ali i za širu kulturnu javnost, vrlo je važan izlazak ove Maroevićeve knjige, ne samo kao praktičnog zbornika u kojemu su objedinjeni poneki zaboravljeni, rasuti ili već teško dostupni autorovi prilozi, već i kao nezaobilazna faktografija proteklog vremena naše suvremenosti, i ponajviše - kao memento Maroevićevu javnom djelovanju koje smo osluškivali kao glas i savjest struke.